

правовий інструментарій для того, щоб належним чином реагувати на кожне з діянь, що вх... до системи заходів з протиправного захоплення підприємств, зокрема: ст.189 "Вимагання", >. "Шахрайство", ст.206 "Протидія законній господарській діяльності", ст.219 "Доведення до банкрутства", ст.223 "Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів", ст.252-1 "Розголошення або використання неоприлюдненої інформації про емітента або його цінні папери", ст.350 "погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок", ст.358 Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів», ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень», ст. 366 «Службове підроблення», ст. 368 «Одержання хабара», ст. 369 «Давання хабара», ст. 375 «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» тощо. Ураховуючи, що, як свідчить практика, протиправні рейдерські дії, метою яких є захоплення підприємств, здійснюються не менш ніж трьома особами, спрямовані на вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів та їм притаманні інші ознаки, передбачені ч. 4 ст. 28 КК України, то є підстави для застосування у таких випадках ст. 255 КК - «Створення злочинної організації», а щодо осіб, які сприяють такій діяльності- ст. 256 КК - «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності». Як бачимо, чинне кримінальне законодавство має чималий арсенал правових норм, за допомогою яких так звані чорні рейдери мають нести кримінальну відповідальність. Практика ж свідчить, що з тих чи інших причин цей потенціал правоохоронними органами повною мірою не використовується, натомість пропонується введення ще однієї, тепер уже спеціальної норми, яка б передбачала кримінальну відповідальність за рейдерство.

Саме тому, підтримуючи позицію вітчизняних криміналістів (зокрема, професора Н.О.Гуторової) зазначимо, що "чинне кримінальне законодавство містить норми, які дають підстави для притягнення до кримінальної відповідальності за дії, що входять до системи заходів з протиправного захоплення підприємств. Подальше вдосконалення кримінального законодавства у цій частині має відбуватися шляхом установлення комплексу норм, які передбачатимуть кримінально-правову охорону корпоративних відносин. Криміналізація рейдерства як окремого суспільно-небезпечного діяння шляхом установлення відповідальності за його вчинення у спеціальній кримінально-правовій нормі не вбачається доцільною, оскільки, з одного боку, призведе до надмірності криміналізації, з іншого - створить зайві складнощі при притягненні винних до кримінальної відповідальності, оскільки потребуватиме доведення суб'єктивних ознак системи рейдерських дій у цілому, тобто умислу на протиправне захоплення підприємств».

*Розенфельд Н.А.,
головний консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України,
кандидат юридичних наук*

Актуалізація потреби криміналізації суспільно небезпечних діянь у медійній сфері¹ в умовах розвитку Інформаційного суспільства

9 січня 2007 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні"[1], який відкрив шлях до офіційного розвитку у державі національного сегменту Глобального інформаційного суспільства [2].

Відповідно до п. 1 Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні, що одним з головних пріоритетів України є "прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя" [1].

Основну складову інформаційного суспільства формують виробники медіапродукції (продукції ЗМІ), забезпечуючи масову комунікацію, реципієнтом у якій виступає невизначена кількість осіб, які складають аудиторію, що споживає відповідний медіапродукт (продукт ЗМІ).

¹Під медіавпливом розуміється вплив на аудиторію за допомогою ЗМІ.

Концептуальним є той факт, що основна задача ЗМІ полягає у відображенні політичних і бізнес-інтересів власника відповідної медіаплатформи (ЗМІ). Одним з напрямків реалізації цієї задачі, зокрема, і є представлення таких інтересів у вигляді суспільних інтересів. Саме такий смисл покладений в основу медіа пливу, незалежно від його позитиву чи негативу.

Однією з глобальних проблем комунікації є те, що досягнути надійного ефекту можливо лише у випадку коли колективні інтереси представляються медійними засобами як частина суспільних очікувань. У такому випадку в них вірить аудиторія, на яку спрямовані інтереси відповідного джерела масової комунікації за допомогою використання певної медіаплатформи - відповідного ЗМІ.

Отже, інформація, що подається ЗМІ впливає на суспільні очікування, проте не прямо, а опосередковано, оскільки ЗМІ не відображують суспільні очікування, а створені для того щоб впливати на них, формувати, підтримувати і спрямовувати в залежності від потреби власника медіаплатформи. Внаслідок політичної та бізнесової належності більшості вітчизняних медіа платформ, останні відображують переважно не об'єктивну суспільну думку, яка мала б викладатися в ефір у вигляді нейтрально прокоментованих новин що дійсно належать до соціально значущої інформації, а розмішують переважно заангажовані матеріали, які супроводжуються коментарями, що носять індивідуальний для певної медіаплатформи кут зору.

Переважна кількість вітчизняних медіа платформ, в порушення вимог міжнародних вимог щодо концентрації медіаплатформ (монополії у ЗМІ) належать до великих холдінгових компаній, тобто, належать одному власнику. Зрозуміло, що, навіть, за умов неоднаковості формувань інформаційних повідомлень, їх акценти за змістом будуть тотожними. У критичних умовах, у т.ч. в умовах певних криз, актуалізуються і певні потреби як індивідів, так і громади, що формує суспільство, в цілому. ЗМІ, у даному випадку, не переймають на себе функцію ретранслятора "громадської думки" а, навпаки, стають джерелом формування уявлення осіб про події і явища у державі та каталізатором вчинення певних власних дій, виходячи з уявлення, що укорінюється у свідомості (у свідомому та несвідомому).

Безпосереднє сприйняття медіа продукту відбувається свідомістю особи, саме задля чого такий продукт і випускається - він здійснює впливи на свідомість, т. з. медіавпливи¹.

Медіавпливи на глядацьку аудиторію можуть як суб'єктивно, так і об'єктивно, відноситися до позитивних, чи негативних. Їх існування є загальновідомим фактом, доведеним зарубіжною наукою ще у 60-х роках ХХ століття, і є предметом діяльності маркетингових технологій в усіх сферах, починаючи від соціальної реклами і закінчуючи політичною агітацією.

Однак, попри всі докази можливих негативних медіавпливів на глядацьку аудиторію, в Україні взагалі відсутні механізми кримінально-правового забезпечення свідомості індивідів та суспільної свідомості від таких впливів. Викликає особливе занепокоєння також і той факт, що спеціального правового регулювання убезпечення свідомості населення від негативних медіавпливів у державі також немає, відповідно, кримінальне право не може навіть запозичувати певні підходи до такої необхідності з інших нормативних джерел".

Розуміння потреби кримінально-правового забезпечення безпеки свідомості населення у країні в принципі не існує, а вітчизняне законодавство взагалі терміну "свідомість" не містить, і як головна цінність у інформаційному суспільстві не оцінюється, у той час як державою декларується обрання шляху на розвиток національного сегменту Глобального інформаційного суспільства[3]. У той же час правове регулювання діяльності ЗМІ в Україні гарантується статтею 34 Конституції України та законами України "Про пресу та інші засоби масової інформації"[3], "Про інформацію"[4], "Про телебачення та радіомовлення"[5], "Про інформаційні агентства"[6], "Про державну підтримку ЗМІ та соціальний захист журналістів"[7].

Як не жаль, але необхідно визнати що вітчизняне законодавство в області регулювання недійної сфери, орієнтоване на забезпечення діяльності ЗМІ, журналістів³, і, при цьому, повною мірою нехтує забезпеченням безпеки свідомості населення від негативних медіа впливів.

¹ У цьому контексті слід розуміти саме відсутність в Україні нормативно-правової бази, яка б регулювала недопустимість впливів на свідомість населення через національні медіа платформи, адже окремі положення концептуальних актів стосовно національної безпеки (у сегменті інформаційної безпеки, або безпеки інформаційного простору) все ж таки існують, але вони стосуються, насамперед масових інформаційних атак з боку ворога у разі агресії.

² У цьому контексті йдеться виключно про наявність правового забезпечення діяльності ЗМІ та журналістів, а не про його ефективність, яка залишає бажати кращого.

³ При вирішенні питання стосовного того, яке з покарань є більш чи менш суворим, необхідно звертатися до системи покарань, передбаченої ст. 51 КК: види покарань розташовані за ступенем їх суворості від менш суворого до більш суворого.

Законодавство України не передбачає критеріїв недопустимості негативних впливів на свідомість глядацької та слухацької аудиторій, навіть, не висуває критеріїв таких впливів, не оцінює їх як негативні чи позитивні, не передбачає відповідальності за впливи на свідомість людини.

Переважає більшість глядачів фактично весь час перебування вдома, за виключенням часу сну, тримають увімкненим телевізор, і відповідно сконцентровано або розсіяно сприймають інформацію, що подається відповідною медіаплатформою. Слід підкреслити, що медіаплатформа, по суті, нав'язує інформацію аудиторії в цілому та окремому реципієнту (глядачу) зокрема.

Необхідно враховувати також той факт, що продукт ЗМІ формується з урахуванням соціальних потреб відповідної аудиторії споживачів такого продукту, з орієнтацією на їх психологічні, вікові та соціальні потреби та особливості сприйняття. З урахуванням останнього, медіапродукт має певним чином відображувати ті соціальні запити, які має аудиторія, на яку такий продукт направлений.

У той же час в Україні, основна вимога до змісту телевізійного продукту є його адаптація - тобто, переклад та озвучування його українською мовою. Фактично, жодних критеріїв відмови у ліцензуванні, що виходять зі змісту телевізійної продукції, в умовах ліцензування нема.

По суті, критеріями формування таких підстав насамперед, мають поставати положення чинного законодавства про кримінальну відповідальність стосовно суспільно-небезпечних діянь, що спрямовані на умисне розповсюдження таємної, конфіденційної або приватної інформації, у т.ч. державної таємниці, заклики до агресивних дій та організація масових заворушень, культ насильства та жорстокості, розбещення неповнолітніх, поширення порнографічного продукту та інші злочини та некриміналізовані суспільно небезпечні діяння, що можуть бути вчинені у інформаційному просторі.

Хоча це, здебільшого, належить до питання ефективності застосування кримінальної відповідальності, вчинення подібних дій має бути безумовною підставою для позбавлення відповідної медіа платформи ліцензії. У той же час, ані перше, ані друге не відбувається, що безумовно свідчить про критичний стан некараності медіаплатформ на свідомість населення, враховуючи перебування останнього у повній інформаційній залежності. Стан повної некараності медіа платформ стосовно інформації, що поширюється повною мірою підтверджується тим, що у державі не порушено жодної кримінальної справи ані за фактам підбурюванням до масових заворушень, які відбувалися протягом 2004-2006 років, ані по фактам хибних повідомлень про злочини, чи, навпаки, утаювання відомих ЗМІ фактів вчинення злочинів, ані по фактам організації місць розпусти і звідництва, що сьогодні у нічний час відбувається на низці телевізійних каналів.

У разі ефективного застосування відповідних положень КК України, позиція низки, зокрема, телевізійних каналів, могла б зазнати істотного покращення, у разі притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні подібних діянь у ефірі. У цій конструкції варто підкреслити на позитивному значенні для суспільства застосування що таких каналів заходів кримінально-правового впливу, про доцільність яких багато сперечаються теоретики та практики останнім чином, адже заборона трансляцій для певного телевізійного каналу, навіть, на певний час, реалізовуватиме і карну щодо цього каналу і виховну та попереджувальну для інших телевізійних каналів функції одночасно.

У той же час, як зазначалося вище, у вітчизняній медіа сфері, під впливом некараності за порушення та сукупності низки інших негативних факторів (сучасного стану інформаційної залежності населення, фінансової кризи, і, відповідно, неможливості національними медіа платформами трансляції високо вартісного продукту, загального стану аномії суспільства тощо), вже фактично традиційно вчинюються діяння, які інакше як суспільно-небезпечні оцінюються не можуть.

До таких діянь, зокрема, належать:

трансляції закликів до посягання на суверенітет держави;

трансляції закликів до нівелювання інститутів державної влади, зокрема, її вищих органів та умисне приниження їх авторитету;

трансляції бездоказових тверджень щодо вчинення певними посадовими особами злочинів;

трансляції закликів до масових заворушень;

трансляції, спрямовані на організацію розпусти і звідництва;

трансляції закликів до вступу до певних релігійних сект,

та багато інших специфічних суспільно-небезпечних діянь, які потребують на криміналізацію з метою забезпечення суспільства від нав'язування свідомості аудиторії подібного медіа продукту.

Особливу увагу слід приділити ефективізацію кримінальної відповідальності за вчинення у медіа сфері загально кримінальних злочинів, які притерпіли трансформацію під впливом розвитку інформаційного суспільства. Очевидна потреба у виділенні у окремі самостійні склади КК України положень, які б регламентували підстави кримінальної відповідальності за вчинення шахрайств у медійній сфері; розбещення неповнолітніх; трансляція медіапродукту порнографічного змісту та медіа продукту, що пропагує культ жорстокості та насильства; умисне порушення таємниць різного роду і т.д.

В цілому, перегляд підходів вітчизняного кримінального права до забезпечення суспільних відносин від суспільно-небезпечних посягань у інформаційному суспільстві підлягає кардинальному переосмисленню. Особлива актуальність потреби криміналізації визначених вище та інших суспільно-небезпечних діянь у медійній сфері очевидна, і потребує якнайскорішого вирішення з метою створення в Україні належних умов забезпечення безпеки свідомості населення від деструктивних і шкідливих медіавпливів, що можуть вчинюватися у інформаційному суспільстві.

Література

1. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні" від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України від 23.03.2007. - 2007 р., № 12, стор. 511, стаття 102.
2. Окинавская Хартия глобального информационного общества № 998-163 від 22.07.2000 /Okinawa Charter on Global Information Society// Дипломатический вестник. - 2000. - № 8. - С. 51-56.-С. 51.
3. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1990, N 26, ст. 492.
4. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, N 48, ст. 650.
5. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, N 10, ст. 43.
6. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1995, N 13, ст. 83.
7. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 50, ст. 302.

Горох О.П.,

доцент кафедр галузевих правових наук
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Про правила конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм

Ефективність засобів протидії злочинності значною мірою залежить від потенційних можливостей, закладених у кримінально-правовій санкції. Тому важливо не лише встановити в законі вичерпний перелік видів злочинів, а й визначити науково обґрунтовані, взаємозумовлені, такі, що відповідають тяжкості злочину і особі винного санкції.

Питання про співвідношення загальних і спеціальних норм правознавцями традиційно досліджувалося у межах проблем конкуренції кримінально-правових норм. Конкуренція в кримінальному праві означає наявність кількох статей (частин статей, пунктів статей) кримінального закону, які одночасно передбачають (охоплюють) діяння, яке підлягає кримінально-правовій кваліфікації. Вирішення ж питань конкуренції передбачає з'ясування того, яка ж із статей (частини статей, пунктів статей) повинна бути застосована в даному випадку [1, с. 388 - 389]. Законодавець завдяки конкуренції прагне диференціювати кримінальну відповідальність, посилюючи її одними нормами і пом'якшуючи іншими.

Процес виділення певної спеціальної норми Особливої частини КК України завершується конструюванням нової санкції такої норми. Диференціація правового регулювання зумовлює зміни у змісті кримінальної відповідальності. Визначення виду та міри покарання у санкції спеціальної норми безпосередньо залежить від тих мотивів, які слугували підставою для її виокремлення. Найчастіше підставами їх виокремлення є суттєва відмінність характеру і ступеня суспільної небезпеки окремих діянь, передбачених однією і тією самою кримінально-правовою нормою, що зумовлює необхідність диференційованого регулювання відповідальності за їх

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Луганського державного університету
внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

Матеріали всеукраїнської
науково-практичної конференції

24 квітня 2009 року

м. Донецьк -2009

УДК 34334/5
ББК 67.99(2)81я5
Б 84

*Рекомендовано до друку
вченою радою Донецького
юридичного інституту ИДУ ВС ім. Е. О. Дідоренка
10 квітня 2009 р., протокол №4*

Актуальні проблеми кримінального права та кримінології: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Донецьк, 24 квітня 2009 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. - Донецьк, «Норд Комп'ютер» 2009. - 250 с.

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова організаційного комітету

Бесчастний Віктор Миколайович - начальник Донецького юридичного інституту, кандидат наук з державного управління, доцент, заслужений юрист України

Заступник голови організаційного комітету

Горбачов Василь Павлович - заступник начальника Донецького юридичного інституту з наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Члени оргкомітету

Мозуляка Олексій Олександрович - начальник факультету кримінальної міліції Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук

Палій Максим Валерійович - начальник кафедри кримінального права та кримінології Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент

Бабенко Андрій Миколайович - доцент кафедри кримінального права та кримінології Донецького юридичного інституту, кандидат юридичних наук

Хлистова Надія Борисівна - викладач кафедри кримінального права та кримінології Донецького юридичного інституту

Єгорова Вікторія Олегівна - викладач кафедри кримінального права та кримінології Донецького юридичного інституту

У матеріалах конференції висвітлюються сучасні проблеми розвитку кримінально-правової та кримінологічної наук, відповідно до чого пропонуються заходи щодо вдосконалення національного законодавства та практики його застосування.

Призначено для вчених, працівників правоохоронних органів, аспірантів (ад'юнктів), слухачів магістратури, студентів та курсантів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінального права та кримінології.